

Rügyfakadás Tündéerkertben

Szárnyas és szárnyatlan állatok, lábas és lábatlan jószágok népesítik be Tündéerkertünket január és február havában. Két mese szereplőjéhez is elegendő ez a sereglet: egyet a színházteremben, egyet pedig a Játsszószínházban nézhettek meg az újév elején.

HOL JÁRTÁL, BÁRÁNYKÁM?

Hol volt, hol nem volt...

Egy legendamesét és két magyar népmesét hívunk segítségül, hogy a mesei világok között utazzunk. Az első történet a Nagy Zoltán által szerkesztett *Angyalbárányok* című gyűjteményből való. Ebben az Isten, miután megteremtette a világot, az állatoknak megparancsolta, hogy engedjék el kicsinyeiket születésük után. Azok sorra elengedik maguk mellől az ugránczó csikót, csibét. Az embert is erre biztatja, ám ő nem ezt cselekszi, mondván:

„– *Nagyon gyengécske, hogy eresztbet-ném!*

– *No, ha nem hallgatsz a szavamra, akkor bordjad egy évig az öledben!*”

Viselnünk kell az engedetlenségünk következményét: nehezen éljük meg az elszakadást. A legendamese eredeti címe, melyet bátorító biztatásként hangoztatunk játékunkban: *„Ereszd bát el, hadd menjen!”*

A második mese alapjául Arany László *Jankó és a bárom elátkozott királykisasszony* című története szolgál. Játékunk harmadik részét Benedek Elek *A balbatatlanságra vágó királyfi* című meséje adja.

Madárlátta útravaló...

Választásaim izgalmas, összetett jelentést hordozó mesék, melyeket a keretjáték tart és köt össze: négy játékos kedvű manó (Tűz, Víz, Levegő, Föld) egy „titkot” találnak. Igyekeznek megfejteni, kitalálni, mit rejt e hatalmas „valami”. A mesék szálait ők, a manók mozgatják, igazítják. Apró varázslatokkal segítik hőseinket. Játékunk viszonylag rövid ideje alatt azt szeretnénk, hogy mi, játsszók és a gyerekek mindannyian mély érzéseket éljünk át. Miként tudja a felnőtt a nagy útra engedni gyermekét, vagy ha hosszú távollét után gyermeke hazaér, hogyan fogadja, s amíg távol van, mi foglalkoztatja, hogyan

várja haza? Ezeket a kérdéseket és ehhez hasonlóakat teszünk fel e játék során.

Az első mesében azt próbáljuk megválaszolni, hogy elengedem-e a gyermekem világot próbálni? Mi az, ami az emberben másként működik, mint a többi teremtményben, hiszen mi olyan sokáig ragaszkodunk egymás gondozásához...

A második mesében kiderül, hogy a szülőkön túl a gyermeknek viszonylag hamar, már kisgyermekként szüksége van másokra is, játszótársra, barátokra, sőt, szerelemre. Hogy Jankó, történetünk hőse mi alapján választ játszótársat magának? Talán ösztönösen, érzéseire hagyatkozva, de az is lehet, hogy a „csodaszépség” az, ami azonnal hatalmába keríti a kedves, pajkos fiúcskát. Megpróbáljuk játékunkkal, a bábok tudatosan megválasztott típusával, a szöveg ritmusával érzékelteni, hogy földi világunk annyira gazdag, annyira titokzatos, hogy érdemes benne mindent megcsodálni a legegyszerűbb lénytől kezdve a csodalényig.

A harmadik mese egy igazán érdekes kérdést vet fel: létezik-e a halhatatlanság országa? Hol az élet határa, eljuthatunk-e oda, lehet-e utána vágyakozni? Tündérmesénkben a szépet keressük, az örök élet birodalmát. Igazi bábos feladat, nagy kihívás! Ugyanis bábokkal el lehet játszani, meg lehet mutatni, hogy lebeghetek, súlytalaná válhatok, legyűrhetem a gravitációt, hogy átléphetek más világokba. Ebben a történetben a földöntúli, az égi szerelem jelenik meg. Ez már az egekben létező létélmény.

A három mese dramaturgiai ívének kialakításához népszokáselemeink archaikus menetét vettük alapul. Arra gondoltunk, hogy ha a magyar rítusjátékok, szertartások természetes, szerves rendje ezeket a történeteket is lüktetésben tartja, akkor játékunkat a gyermek és a felnőtt néző egyaránt éli, érti, szereti. A felnőtt darabokra, szletekre analizált világa hátha ily módon a gyermekek egységben látó világmépéhez szelídhető.

Az események legvégén felcsendül a

*„Hol jártál, báránycám?
Zöld erdőben, arany réten,
avagy fényességes csillagégen?
Lenn a sötét vakondlyukban,
a fénytelen alagútban,
vagy talán a pokol hídján,
a mocsarak ingoványán?...”*

Hazahívó és váró ének ez, mintegy felelevenítve a közösen bejárt utakat és a mesei világ helyszíneit.

Zöld erdőben, színes téren, fényességes csillagégen...

A játékunkhoz társított formák, színek, textílek, gesztusok látványa a gyermekrajzok világából indul. A darab tervezője Bodor Judit, aki minden eddigi közös munkánkban filozofikus mélységig eljutva gondolta végig az anyaghasználatot, azt, hogy melyik érzéshez, karakterhez, küzdelemhez mi a legkifejezőbb. Olyan precizitással alkotja, „építi” össze a bábok testét, hogy a bábos kezében könnyed mozgással tehető mindegyik „élővé”.

Az első mesében az ősi, archaikus képi megfogalmazás az uralkodó mind a három (állati, növényi, emberi) minőségben. Fontos volt számunkra, hogy a megidézett élőlények alapvető karakterjegyei megmaradjanak, a mozdulat, a gesztus, a mimika és a hozzá társított látványelemek együtt jelenítsék meg a különböző lényeket.

A második történetben, Jankó meséjében tanúi lehetünk a bábtárgy csodájának: anynyi apró mozdulatra is képes a báb, hogy szemünk előtt változik a figura étellel telt testté, egy kicsi fiúcskává. Azt a bábos érzi, hogy rajta múlik, hogyan tud megmozdulni a bábja, de arra törekszünk, hogy gyermeknézőink azt is lássák, mi zajlik le bennük, mármint a bábok „lelkében”. Amit emberi testünkkel nem vagyunk képesek kifejezni, azt a bábbal tudjuk megmutatni. Mozgásában, koreográfiájában finoman, lágyan komponált játék a második.

A harmadik mesében a királyfi és a halhatatlanság királynője hátulról mozgott bábok, a többi szereplő maszkos, élő alak. A királyfi olyan magaslatokra jut el, ahol másféle mozgás érvényesül, mint a földön, más vonzáskörökre jut, még a saját testéhez való viszonya is megváltozik a mese világában. Ezt lebegni tudó bábokkal lehet megmutatni, hogy még jobban érzékeltethető legyen a súlytalanság állapota. A belső útkeresés a gyerekekkel együtt történik. Itt leginkább a művesen koreografált táncmozdulatok teremtik meg a helyszínek és a szereplők viszonyának közegét. Ebben nagyon sokat segített nekünk Magi Krisztina.

Angyalok nyelvén...

Játékunk nyelvezete tiszta, egyszerű, de

ugyanakkor metaforikus is. Az anyanyelv, a magyar népköltészet és a népművészet formai szimbolikájának találkozása vonul végig a meséken. Amint említettem már, a játék dramaturgiája a rítusjátékok dramaturgiáját követi, lassan, folyamatosan avat be a történetbe. Ezáltal úgy élhetjük meg a mesei történéseket, hogy érezve, tudva a közösséghez tartozás élményét, biztonságát, egyénként indulunk el, de együtt érzünk meg. Az első mesében csak szóttagokkal kommunikálunk, ösztönös hangfűzésekkel, varázsigékkel.

A második mese rímbe szedett. Ahogy azt már többen bizonyították, a gyermekek korai rajzaiban nem az utánzás, a külvilág ábrázolása jelenik meg, hanem egyfajta belső, ősi és „hozott” tudás. S vajon a nyelv? A gyermeki beszéd nem elsősorban az információátadás eszköze, hanem az emberi tudatot megformáló erő kifejezője. Az anyanyelv az, ami megformálja, kialakítja a gyermekek hangzó világát, sőt, meghatározza a nyelv használójának világképét.

A kisgyermek számára a nyelv elsajátítása, a nyelvbe való belépés jelenti az emberi lényeg egyik legfőbb megnyilvánulását. Népi gyermekmondókáink, népköltészetünk ritmizált alkotásai megragadhatóvá teszik meséink képi világát is. A ritmusos szöveg megnyugvást ad, a rímbe szedett mély gondolatok megélhetőbbek a gyermekek számára.

A harmadik mesében nagyon tisztán kell fogalmazunk a történet üzenetének pontos átadása miatt.

Szépen zengő...

A muzsika összhangban van a képiséggel és a szöveggel, a népzeneből indulva a gyermekdalokon keresztül jut el egy

atmoszférikus, kozmikus, végtelen határokat nyitó megszólalásig. A háromtagú zenekar (Veres Kata, Pilári Lili, Kerekes Zoltán) számos hangszerrel szólaltat meg, többek között nagybőgőt, furulyát, hegedűt, gitárt, mandolint, különféle dobokat, tilinkót, harmonikát, valamint számtalan effekthangszerrel. Egy térben szólal meg a testünk belső zenéje és a kozmikus zene. Szeretnénk, ha az élőben megszólaló muzsika teljes valóságában testélményt is jelentene a játékot nézőnek, hallgatónak, ha egész testén keresztül élményként érezné a muzsikát, ha a tartalmakat akár ösztönös felismeréssel is, de megélné.

Örömet oszd meg velem, játszótársam légy, kedvesem...

Arra vágyunk, hogy játszószínházi terünkben élményeink megélése során egységbe kerüljünk önmagunkkal és a minket nézőkkel! Ha egymásra nézünk, örömünk ugyanannak a jósnak szóljon, hogy a játék láttán töltsön be minket belső mosoly!

A zene, a kép és a szöveg harmóniája olyan érzést adjon, mintha együtt, egy bölcsőben ringatóznánk!

Láposi Terka (író-rendező)
gondolatait lejegyezte: Dóka Alíz

KI HOL LAKIK?

Hol laknak az állatok? Odúban, barlangban, tó mélyén, erdő szélén?

2011. februárjában éppen színháztermünk díszletei között, hogy megmutassák Nektek magukat. Legyetek a vendégeink, és egy másik fontos dolgot is megtudhattok: azt, hogy mi lakik az

emberek szívében! Addig is kíváncsiskodjunk Bartal Kiss Rita rendezőnél!

Ezt az előadást az óvodásoknak szánja elsősorban a bábszínház. Miért éppen nekik?

Az óvodásoké sajátos korosztály. Gyönyörű időszak ez, amikor a gyerekek értelmek kezd nyiladozni. Sok múlik rajtuk, felnőtteken, hogy mit és hogyan mutatunk meg nekik az őket körülvevő világból, hiszen ebben a korban formálódik világlátásuk. Emiatt megszólításuk módja is különleges kell, hogy legyen, hiszen az ő gondolkodásuk még frissebb, rugalmasabb, mint akár a kisiskolás korosztályé, nem köti őket gúzsba a szabályoknak és elvárásoknak való megfelelés kényszere. Ennek ellenére – vagy éppen ezért – nagyon kevés bábszínházi rendező ért a nyelvükön s tud megfelelő módon szólni hozzájuk. Ezért hívom én a 3-4 éves gyerekek játékmódját segítségül. Ahogyan a kisgyermek számára minden hétköznapi tárgy játékként funkcionál, például a fakanálból kard lesz, úgy válnak a szereplők személyes tárgyai bábbá, és kelnek életre a színpadon. Ez az előadás a gyerekek asszociációs képességére épít, együtt fejlesztve azt. Emellett nagyon szeretném azt elérni ezzel az előadással, hogy a kisgyermek gondolkodásának szabadságát az őket kísérő felnőttek is újratanulják, és együtt csodálkozzanak rá a játék öröme mellett a kortárs magyar költészetben lakozó értékekre is.

Hogyan formálbatók egységes egészzé három teljesen különböző költői alkat, Szabó Magda, Kovács András Ferenc és Tóth Krisztina versei?

Miért éppen rájuk esett a választásod?

A darab egésze a szöveg és a szereplők szintjén is erősen polarizált. A kerettörténet nagyon leegyszerűsítve egy nő és egy férfi találkozását meséli el. Miután egy park egyik padján furcsa kis lényt találnak, megpróbálják megfejteni, vajon milyen állat lehet. A két személyiség nagyon különböző: a nő célja a megállapodás és otthonteremtés, a férfi igazi kalandor, aki az újat keresi, és hajtja a megismerés vágya. Mindezek ellenére mégis egyre közelebb kerülnek egymáshoz, és pontosan a nevenincs állatka önkéntelen segítségével.

A darabbéli nőalak megszólalásaihoz, beszédmódjához nagyon alkalmasak Szabó Magda klasszikusabb szövegei, akinek megidézése Debrecenben szinte kötelező. A modernebb, de ugyanolyan magas színvonalú Kovács András Ferenc és Tóth Krisztina-versek nyelvi szinten képviselik a kalandozást, az új utak felfedezését. Gimesi Dóra író-dramaturgra vár a feladat, hogy a három költő verseinek felhasználásával egységes és tiszta szövegvilágot teremtsen.

Milyen üzenet rejtőzik még a versek, illetve a történet mögött?

Az előadásnak minden játékosága mellett van mélyebb mondanivalója. Szeretném, ha a felnőtt nézők is elgondolkodnának az átváltozó tárgyak láttán, és eljutnának a „*Mi is ez?*” és a „*Hol lakik?*” kérdésektől odáig, hogy ki vagyok én, honnan jövök, hová tartozom a világban, mivel foglalkoznék, ha nem azzal, amivel épp most, és ki lennék/lehetnék máskor, máshol? Természetesen az önmeghatározás folyamatában a család-

nak, a minket körülvevő kisebb közösségeknek (barátok, munkatársak, stb.) döntő a szerepe. Mindennapjainkban ennek jelentőségét ritkán ismerjük csak fel, ezért ezzel kapcsolatban szintén szeretném egy kicsit elgondolkodtatni a közönséget.

Milyen színpadi közegben, milyen bábos eszközök segítségével születik meg majd ez a játék?

Mátravölgyi Ákos díszlete voltaképpen egy park szeglete, üdítő zöld oázis egy nagyvárosban. Ez a leginkább meseillusztrációra emlékeztető háttér a helyszíne a főhősök találkozásának, akiket Hajdú Péter és Papp Melinda alakít. A harmadik főhóst, a furcsa kis lényt bábként Hell Krisztina kelti életre, és e három bábos kezében alakulnak át bábbá a különböző tárgyak vagy ruhadarabok is. A bensőséges hangulathoz, a vershez-meséhez simuló zenét Reschofsky György komponálja.

A színházterem méretei ellenére próbáljuk megőrizni az előadás „kuckós” jellegét, megteremteni a kívánt meghittséget. Ennek már csak azért is így kell lennie, mert a játék akkor élvezhető igazán, ha viszonylag közelről látják a gyerekek a kisebb bábokat is. Szeretnénk megmutatni a gyerekeknek az egyszerűség és az átváltozás hétköznapi csodáját a magunk bábos eszközeivel, és bízunk abban, hogy ez mindnyájunknak örömet okoz majd!

Bartal Kiss Ritát faggatta:
Szabó-Kovács Patrícia

